

Sagsøgeren (Greendane A/S) gjorde i relation til spørgsmålet om, hvorvidt der forelå en rettighed, der var beskyttet af grundlovens § 73, gældende:

»...det er antaget i lovgivning og retspraksis, at næringsrettigheder, hvad enten disse beror på egentlige næringsprivilegier og rettigheder i henhold til bevillinger eller på et almindeligt næringsbrev, som udstedes til enhver, der opfylder næringslovens betingelser, er omfattet af ejendomsbegrebet i grundloven § 73 og derfor beskyttet mod tvangsindgreb efter reglerne om ekspropriation. Det er også almindeligt antaget, at beskyttelsen tillige omfatter almindelig fri næring, der udøves uden offentlig tilladelse, idet det henset til de elementære betingelser, der af ordensmæssige grunde kræves for at få næringsbrev, må være ligegyldigt, om næringen udøves i henhold til særlig adkomst eller ikke...«

Heroverfor gjorde sagsøgte (Ministeriet for Grønland) bl.a. gældende:

»...at der hverken i lovgivningen eller retspraksis er holdepunkter for at antage, at en næring, hvortil der ikke kræves særlig tilladelse, er beskyttet af grundlovens § 73. Sagsøgeren har ikke som følge af ophævelsen af Den kgl. grønlandske Handels monopol i 1951 fået særlig adkomst til besejling af Grønland, hvor der nu var fri næring, jf. næringslovens § 1 (dengang lov nr. 212 af 8. juni 1966)...«

Landsrettens flertal tilsluttede sig sagsøgerens standpunkt. Den dissenterende dommer anså ikke den af sagsøgeren drevne rederivirkomhed for – under de foreliggende omstændigheder – at være beskyttet af grundlovens § 73. Denne dommer udtalte dog følgende om rettighedsbegrebet:

»...at der vel kan tænkes tilfælde, hvor en erhvervsvirksomhed, hvortil der ikke kræves offentlig næringsstilladelse, kan have krav på erstatning, hvis virksomheden forbydes som led i en statsmonopolisering, men at det, når loven ikke hjemler en særlig billighedserstatning, må være en forudsætning for kravets anerkendelse, at næringsudøvelsen er således konsolideret, at den som en velerhvervet formuerettighed er omfattet af grundlovens ejendomsbegreb. Denne status findes sagsøgerens rederivirkomhed ikke at have opnået, hvorved navnlig henses til virksomhedens kortvarige eksistens...«

Dommen giver således støtte for det synspunkt, at erhvervsmæssig virksomhed, der udøves uden grundlag i en særlig tilladelse eller lignende med hjemmel i lov eller aftale, efter omstændighederne er omfattet af beskyttelsen i grundlovens § 73.

3.2. De ekspropriative indgreb

Det er ikke ethvert indgreb i en rettighed, der er beskyttet af grundlovens § 73, som indebærer ekspropriation.

Det er i den statsretlige litteratur almindeligt antaget, at lovgivningsmagten uden at komme i strid med princippet om ejendomsrettens beskyttelse kan regulere ejendomsrettens udnyttelse. Lovgivningsmagten kan således erstatningsfrit opstille almindelige regler om begrænsninger i borgernes råden over, hvad de ejer, jf. Max Sørensen, Statsforfatningsret, 2. udgave ved Peter Germer (1973), side 405.

Afgrænsningen mellem på den ene side de indgreb, der udgør afståelse i grundlovens forstand, og på den anden side de indgreb, der alene indebærer en regulering af ejendomsrettens udøvelse, og som ejeren derfor må affinde sig med uden erstatning, kan imidlertid være vanskelig at drage.

Det er i nyere retspraksis og teori almindeligt antaget, at afgørelsen af, om et indgreb er ekspropriativt, må bero på *et samlet skøn* over indgrebets beskaffenhed, jf. Alf Ross, a.st., side 666 ff., Henrik Zahle, a.st., side 126 ff., og Erik Riis i UfR 1987 B, side 285 f. Blandt de momenter, der må tillægges betydning ved udøvelsen af dette skøn, peges navnlig på følgende: Indgrebets formål, i hvilken grad indgrebet er generelt eller konkret (herunder, om det rammer mange eller få rettighedshavere), indgrebets intensitet, om indgrebet angår fremtidig eller aktuel råden, og om indgrebet går ud på at overføre ejendomsret fra rettighedshaveren til en anden eller på tilintetgørelse af rettigheden eller af ejerens råden over denne. I vurderingen kan endvidere indgå lovgivningspraksis på området.

I vurderingen må også indgå, med hvilken intensitet den pågældende rettighed er beskyttet. Det er i retspraksis antaget, at der ikke (nødvendigvis) foreligger et ekspropriativt indgreb i tilfælde, hvor en hidtil lovlig erhvervsaktivitet er blevet helt forbudt, eller hvor en regulering af et erhvervsforhold indebærer, at en